

Aniela Kupiec – spisovatelka písíci v těšínském nářečí

Libor Martinek

Slezská univerzita v Opavě – Vratislavská univerzita
martinek.libor@centrum.cz

Klíčová slova: české Těšínsko, polská národnostní menšina, nářeční literární tvorba, Aniela Kupiec, poezie, próza

Key words: Czech Cieszyn Silesia, Polish national minority, dialectical literary creation, Aniela Kupiec, poetry, prose

Literární tvorba psaná v nářečí se v minulosti a v menší míře i v současnosti těšila oblibě na Těšínském Slezsku, v to počítaje české Těšínsko, kde spolutvoří jeden z důležitých prvků regionální identity, a dokonce nahrazuje spisovný národní jazyk v každodenní komunikaci. Nářeční literární tvorba dnešních let v porovnání s minulostí poněkud ustupuje do pozadí. Kromě sedmadvadesátileté Aniely Kupiec (dívčím jménem Milerska; 5. dubna 1920 v Nýdku na Těšínsku,¹ nyní Česká republika) a značně skromných básnických pokusů Ewy Sabely-Furtek prakticky schází spisovatelé písíci v nářečí. Nářečí plní dnes funkci spíše jazyka sociálního, sblíživčího členy rodiny a obce, využívaného i při některých slavnostních příležitostech (folklorních festivalech a různých venkovských slavnostech, kdy je regionálně příznakové), než literárního, který by byl schopen naplnit představu mladého tvůrce jako jazyka schopného zrcadlit jeho emocionální a psychologické napětí.

Důležitou událostí pro lidovou tvorbu na českém Těšínsku bylo vydání antologie nářeční poezie *Korzenie* (Ostrava 1981), ve kterém debutovaly tři básnířky – Anna Filipek, Ewa Milerska a Aniela Kupiec. Charakteristickým prvkem jejich poezie byla snaha o zachování zanikající horalské kultury a tradice. Společným rysem bylo uchopení obecné tematiky horalského života, opěvování jeho prosté krásy, pěkné krajiny, obyčejů, tradic, víry apod. (Sikora, 1992, s. 37 – 38). Všechny tři autorky rozvinuly svou tvorbu v atmosféře vnímání světa lyrického subjektu jakoby vzešlého z prostého venkovského lidu, přičemž každá z nich si dokázala vytvořit individuální styl umělecké výpovědi.

Aniela Kupiec vydává svou vlastní sbírku poezie *Malinowy świat* sedm let po tomto knižním debutu.

1. Prvopočátky literární tvorby

V literární tvorbě Aniely Kupiec zpočátku podporoval i známý regionální básník Paweł Kubisz (1907 – 1968), který se s ní setkal během její práce v Třinecké huti, kam nastoupila v r. 1938 a kde již pracoval její otec. „*Zaczynałam pracę dopiero o siódmej, ale że nie było innego połączenia, musiałam jechać robotniczym autobusem już o piątej rano. Byłam więc w hucie o szóstej i nie mając nic do roboty przez tą godzinę do otwarcia biura wzięłam kartkę i pisałam wiersz. przechodził akurat Kubisz i spytał, co robię. Porwał mi tą kartkę, przeczytał i zapytał, czy to ja napisałam. »Pisz dali, można że coś z tego beje« – powiedział po przeczytaniu – wspomina pierwsze spotkanie z Kubiszem Aniela Kupcowa.*“ (Zaolzie teraz, nestr.).

Avšak již dříve, jako mladá dívka upoutala pozornost svým talentem a básnickou poetickou citlivostí. První dětské pokusy o psaní poezie vznikly v polské obecné škole (szkole ludowej) a o něco později ve škole venkovských hospodyn (Szkole Gospodyń

¹ K rozdělení Těšínska na část československou a polskou došlo 28. července 1920, tedy tři měsíce po narození Aniely Milerské.

Wiejskich) v Konské u Trince, kde psala milostné dívčí básně. Lásku ke knihám si odnesla z rodného domu „Na farce“, kde dokonce mělo přednost zakoupení knih před novým oblečením (A. Kupiec na svého otce vzpomíná jako na romanticky založeného člověka, který jejím pocitům dobře rozuměl).

„*Na jej pełny pogody ducha charakter musiała wpłynąć konstelacja gwiazd ustawionych w miejscu, gdy tylu ludzi cieszy się ze Świąt Zmartwychwstania Chrystusa*“ – napsala Dorota Havlík, zdůrazňující, že budoucí básnířka se narodila přesně na den, na který tehdy připadal „šmigrust“ – bylo to 5. dubna 1920. (Zaolzie teraz, nestr.). Nejčastěji se v souvislosti s tímto datem slyší, že Aniela Kupiec je téměř stejného stáří jako české Těšínsko, se kterým je spojen její dlouhý život a bohatá tvorba. Přesněji řečeno, je ještě o něco starší. Rozhodnutí o rozdělení Těšínského Slezska padlo téměř čtyři měsíce po jejím narození 28. srpna 1920.

Aniela Kupiec ještě před válkou poznala Jana Kupce. Byl harcer² a později učitel. Spojili je společné zájmy a aktivita. Vedli umělecký soubor, pečovali o to, aby jeho členové vystupovali v těšínských krojích, které Aniela Kupiec uměla ušít. Budoucí manžel si do její rodiny také chodil často půjčovat knihy. Během války pracovala v lese: „Nie były to jednak zmarnowane lata, gdyż pozwoliły wnikać głębiej w istotę przyrody, w jej wymiar estetyczny, umożliwiły znaleźć właściwe w niej miejsce dla człowieka, miejsce partnera, a nie użytkownika czy niszczyciela. Po wojnie do pracy tej już nie wraca. Postanawia poświęcić czas na wychowanie dzieci, by wyrosły na porządnych ludzi, i na swój dom, pszczoły i baranki“. (Kadłubiec, 1988, s. 12). Děti se dočkala dvou – syna Bronisława a dcerky Ewy. Po válce v r. 1947 byla režisérkou padesátičlenného divadelního kroužku při Polském svazku kulturně-osvětovém (Polski Związek Kulturalno-Oświatowy, zkr. PZKOś v Nýdku. Zároveň zpívala ve sboru, který vedl její manžel. V polském prostředí byla proto nejčastěji spojována s amatérským divadlem a jako autorka textů o folkloru (byla členkou Folkloristické sekce při Hlavním výboru PZKO) a propagátorkou včelařství, než aby byla známá jako básnířka. Jejím pozdnímu debutu předcházejí sporadické publikace v polském tisku na českém Těšínsku a Slezských kalendářích (Kalendarzach Śląskich). V 70. letech se začíná také účastnit práce v Literárně umělecké sekci HV PZKO (Sekcja Literacko-Artystyczna Zarządu Głównego PZKO) a v trinecké Literární skupině '63 (Grupa Literacka '63).

Přes pokročilý věk nechybí A. Kupiec sil ani chuti k setkání se čtenáři. Představila se například v rámci besedy v Těšínské knihovně (Książnicy Cieszyńskiej) v polském Těšíně v rámci projektu Zálží teď („Zaolzie teraz“) 16. prosince 2011, kde vyprávěla o svém životě a tvorbě. *De facto* je dnes poslední představitelkou „staré“ generace autorů, jimž bylo těšínské nářečí nejbližší každodenní mluvou a nikoli jen stylizovaným prostředkem umělecké výpovědi. Mimo jiné se svěřila přítomnému publiku, že jako děvče se značně nečekaně ocitla v polské špionážní organizaci (w polskiej sekcji wywiadowczej): Jeden chlapec ji požádal, aby šla s ním část cesty a předstírala, že ho miluje: „»Całować się, nie całowałaś, bo mnie się nie podobał,« mówiła ze śmiechem. Później okazało się, że chłopak przynosił broń z Polski na czeską stronę, a po zajęciu Zaolzia przez Polskę w 1938 roku w papierach pani Anieli wpisano, że znajdowała się w polskiej sekcji wywiadowczej“. (Zaolzie teraz, nestr.). Nedlouho poté Aniela začala pracovat v trinecké huti. Vedoucím personálního oddělení (jak by se řeklo dnes) byl nějaký pan Góral z Vendryně, který byl schopen vyhodit uchazeče, jeho legitimaci i se židli, na které nešťastník seděl. Nýdecká rodačka vyprávěla, jak vypadal jejich rozhovor:

„Góral: - Chcesz pani pracować?

² Harcer (harceř)/harcerka (polsky harcerz/harcerka) je v širším významu každý člen harcerského hnutí, v užším pak ten člen harcerského hnutí, který náleží k určité věkové skupině, jejíž vymezení se v rámci různých harcerských organizací liší. [<https://cs.wikipedia.org/wiki/Harcer>]

Aniela Milerska: - Tak.

G: - Co pani umie?

A: - Nic.

G: - Może cosik z tego będzie, bo wszyscy mówią, że potrafią wszystko, a okazuje się, że nic nie umieją.“ (Zaolzie teraz, nestr.).

A tak Aniela Milerska našla práci v sekretariátu třinecké huti.

V roce 1945 se paní Aniela provdala za učitele (mj. v Bystřici nad Olší) a ředitele místních škol s polským jazykem vyučovacím Jana Kupce. Během vyřizování úředních dokumentů jakýsi český úředník Nitra (sic!) ji chtěl za každou cenu počestit křesní jméno. To však odmítla: „Urodziłam się w kwietniu 1920 roku, wy przyszliscie w sierpniu 1920 roku,“ argumentovala. Nakonec si však úředník prosadil své, Anielu přepsal na Andělu a „z tym plugastwem musiałam całe życie chodzić,“ vzpomínala básnířka. (Zaolzie teraz, nestr.).

2. Básnická tvorba

Těšínské nářečí (a zejména její pouliční varianta – po našem) v každodenním používání si stále zachovává silnou pozici v každodenním používání, neboť pro většinu obyvatel hlásících se k polské národnosti je jazykem primárním přirozeným, a dokonce esoterickým a zaujímá pozici mateřského jazyka, což se však nijak přímo a ani nijak výrazně neodráží v regionální literatuře. (Viz Bogoczova, 1998, s. 211).

Po období určitého rozkvětu 70. – 90. let, když proud tzv. lidové poezie byl spojen zejména s Folkloristickou sekci HV PZKO a částečně s třineckou Literární skupinou '63, nastává pozvolný útlum nářeční tvorby. Zejména po smrti Władysława Młynka a náhlém úmrtí Anny Filipek (oba zemřeli v prosinci 1997) scházejí nástupci. Nejvýraznější osobností tohoto proudu zůstává především Aniela Kupiec jako poslední žijící básnířka z antologie „Kořeny“, která je stále literárně aktivní. Z mladší generace se o nářeční tvorbu pokouší Ewa Sabela-Furtek, která kromě básní v nářečí napsala divadelní hru *Zaś nic nie wiym* a pracuje nad souborem povídek *Pod plaziokym*. Sporadicky vycházejí soubory vzpomínek a povídek v těšínském nářečí, jako například *Tam około Bogumina* (1997) Wincentyho Szeligy, což je soubor textů vydaných díky iniciativě folkloristy Karola Daniela Kadłubce, který univerzálním, a proto pravděpodobně nejucelenějším způsobem zobrazuje život místních lidí v severních oblastech Těšínského Slezska (na tzv. jámách – „dołach“). Dále k nim můžeme počítat *Prowdziwe starzikowe opowiadania* (2009) Władysława Wrany, což je publikace představující, jak napovídá podtitul „...tego, co się działo w Stonawie, Olbrachcicach, ale też trochę dalej...“. Nejživěji se nářeční tvorba rozvíjí v rámci amatérského divadelního ruchu, kde se těší značné popularitě mezi místní veřejností. Kromě komedií zavedených autorů (W. Młynek, A. Wawrosz) se objevují nové kusy, které živě reagují na aktuální události, změnu politického systému a s tím spojených nových, nečekaných, nezřídka humorných situací ve společnosti (W. Przeczek – *Lufciorze, Strzapato Łyskula, A jak siedniesz miyndzy wrony, Radio Kozubowa czyli borok milioner*). Tematické aktualizace mají určitý vliv i na proměnu užitého nářečí, nejde však o výrazné modifikace nebo změny, přestože jazyk těchto děl je stylizovaný, sloužící specifickými jazykovými obraty často ke komickým účelům, někdy se i lišící od běžné nářeční „pouliční“ mluvy. (Viz Martinek, 2006, s. 352 – 366). Naopak literární tvorba v jiných žánrech (poezie, próza) může (i když vysloveně nemusí) sloužit jako prostředek konzervující nářečí *in statu nascendi*. Kromě již zmíněné E. Sabely-Furtek píšou nářeční komedie Iza Kraus-Žur – *W sieci*, Halina Waclawek – *Tarachmón*, Irena a Jan Czudkovi, kteří jsou autory divadelních kusů psaných jablunkovskou variantou těšínského nářečí – *Przeróbka czyli Tam dómy szifóner* nebo *Aparat czyli Biydnymu krowa mlyka nie dowo, a bogatymu aji byk sie łocieli*; poslední dvě zmíněné hry vyšly v r. 2012 i knižně. Popularita těchto her mezi místními diváky umožňuje předvídat, že se v této nářeční divadelní amatérské tvorbě bude pokračovat.

Významné místo mezi autory píšicemi v těšínském nářečí nepochybně zaujímá právě Aniela Kupiec. Po mnoho let psala do šuplíku, sporadicky zveřejňovala básně v polském tisku na českém Těšínsku (Głos Ludu, Zwrot, Kalendarz Śląski, Jutrzenka, Ogniwo, Nasza Gazetka, Kulturní Třinec), ale nejen zde; připomeňme Głos Ziemi Cieszyńskiej v polském Těšíně nebo Panoramu Goleszowskou v Goleszowě (viz Staniecsek, 2008, s. 184 – 187).

Na podnět další nýdecké básnířky Ewy Milerské ukazuje své básně odborníkovi na těšínskou kulturu, folklor a jazyk K. D. Kadłubcovi. Podobně jako kdysi P. Kubisz i on pobízí Anielu Kupiec do další literární práce a přesvědčuje ji, aby se zúčastnila Soutěže jedné básně (Konkursu Jednego Wiersza), kterou organizovala SLA. Její báseň *Karkoszka* (karkoszka – odlomená od kmene smrková haluz) se stane svědectvím uzrálosti básnického talentu, získává první cenu a dobré hodnocení: „*Chodniczkom wążiutkim prziszyste poleczko / ku lesistej ścianie jak łatka słomianno, / śmieje sie do słońca, dziwo sie owieczkom, / kiere żynie gorol kaździutyński rano. / Powiydz mi, poleczko, czy mnie tyn chodniczek / zakludzi do świata, zawiedzie w nieznanie, / czy tam je karkoszka, czy jyny patyczek, / co leży na poprzyk tej cesty obranej. / Weznę te karkoszke sękatą, smrekową, / choinę ustroję po gorolsku w pieśni / i pójdę przed siebie han w dalekość nową, / aż zóndę tak kansi, że sie ludziom nie śni... / Aż zóndę tam, kany Czas siod na stolice, stolice strugacą pomyłonych dziejów, / i świat zdziyro z mroków i szarej mortwice, / tam pujdę z gałęzią – zieloną nadzieją! / Beskidzko choina śpiywać beje łasym, / ze sobą wón zniesie z grónia czubatego, / z nią godnie i cicho przistanę przed Czasym – / zrób nóm, powiyim, cosi nejcudowniejszego. / A Czas się uśmiechnie i rękę wyciągnie / po gałęź smrekową z karkoszką sękatą, / dźwignie ją wysoko, kaj diobol nie siągnie, / i wystruże Pokój – na wieczność do światu.*“ (Kupiec, 2009, s. 201).

Po celý svůj život je Aniela Kupiec spojena s rodnou vesnicí a malou vlastí, otčinou (pol. ojcowizna), na tzv. „Farce“, v domě postaveném ještě v dobách napoleonských válek v r. 1812, z něhož je krásný pohled na okolní hory Polední (Poledna), Prašivou (Praszywa) a Čantorii (Czantoria). Rodný dům se stává jakýmsi symbolickým „czarnolasem“ jako z poezie Jana Kochanowského (1530 – 1584), téměř pohádkovým, selankově-mytickým místem, kde básnířka prožívá své mládí a lásku, štěstí i rozčarování. (Kadłubiec, 1988, s. 12). Reflexivní poezie z debutantské sbírky je nesena ročními obdobími, která v lyrickém subjektu básní vyvolávají nejrůznější pocity, vjemy a asociace: „Sugestyvnost tej poezji, tworzonej w różnorodnych rozmiarach metrycznych, umiejętnie stosującej kontrast, anaforę i ledwie zauważalną dydaktykę, emanuje z kolorystycznych walorów słowa gwarowego, tworzącego we wzajemnym oddziaływaniu zupełnie oryginalne obrazy, których fundamentem jest zazwyczaj personifikująca metafora.“ (Kadłubiec, 1988, potisk envelope).

Jak zdůrazňuje folklorista a etnograf Karol Daniel Kadłubiec, reflexivní poezie Aniely Kupiec je sugestivní a emocionální, často melodická jako lidová píseň. Vychází z pozorování a zkušeností citlivé osoby, která intenzivně vnímá krásu beskydské krajiny. Básnický jazyk, jímž je západotěšínské nářečí, se dokonce zdá být mostem mezi časem zmíněného Jana Kochanowského a současností. (Rudnik, 2006, s. 58). Ovšem takové srovnání je třeba brát jen jako efektní metaforu.

Dnes se o poezii Aniely Kupiec píšou polonistické disertační práce, jakou představuje *Figuratywność poezji Anieli Kupiec* Marioli Krakowczykové, která se v r. 2009 dočkala i knižního vydání. Krakowczyková po důkladném rozboru složek stylistiky poezie nýdecké autorky dochází k závěru, že z fonetických stylistických prostředků je nejčastější onomatopoeie, která plní funkci expresivní, impresivní a estetickou. Z morfologických stylistických prostředků se setkáváme nejčastěji s deminutivy a augmentativy, a dokonce i s neologismy, které ovšem poukazují na nedostatečnost nářeční lexikální zásoby, kterou západotěšínské nářečí disponuje. Podobně jako u fonetických prostředků plní funkci estetickou (poetickou), které vyvolávají u recipienta odpovídající estetický prožitek. Autorka jimi vyjadřuje svůj vztah ke kráse beskydské přírody a životu na venkově. Ze syntaktických

prostředků je nejméně zastoupená apostrofa, anafora, refrén, parenteze, inverze, asyndeton a polysyndeton, rétorická otázka, antiteze, zvolání a nedopovězení, přesah (enjambement). Funkce je zde identická jako v předchozích případech a autorka jejich použitím nutí čtenáře k přemýšlení nad různými tématy. Váhu nářečních slov podtrhuje přesahy, inverzemi nebo asyndeton či polysyndetem. Obrací se k přírodě, lidem i k Bohu, k čemuž jí slouží apostrofy nebo typická nářeční zvolání (*hej, ej*). Z lexikálních stylistických prostředků je zde užito epitet, animizací, srovnání, metonymií a metafor, s jejichž pomocí buduje sugestivní básnické obrazy a vyjadřuje své myšlenky. Vytvářejíc metaforický opis (perifrázi) vytváří specifickou básnickou „hádanku“, která nutí čtenáře k přemýšlení, aby různým způsobem dešifroval poslání básní (například jejich symboliku). Synekdochami operuje vědomě, aby výrazně poukázala na daný jev (ekvivalence a zaměnitelnost výrazů sobě blízkých), např. místo výrazu *dům (dom)* používá pojem *střecha (dach, strzecha)*, což se v lidové kultuře pojí nejen s domem, ale i s domovem nebo pohostinností. Aby dosáhla harmonie básnického obrazu, uniká dráždivých slov a používá eufemismy, i když se nevyhýbá ani „drsným“ výrazům, ale tehdy usiluje využít hyperbolu, aby zvýraznila vlastnosti osob, zvířat, rostlin předmětů nebo jevů. Celkově se dá konstatovat, že básnička využívá vědomě různé stylistické postupy a prvky, kterých je v její poezii poměrně značné množství, jak ostatně Krakowczyková dokazuje i staticky (uspořádáním zjištěných údajů v tabulce). Jelikož jde cíleně o práci stylisticky orientovanou, nemůžeme její autorce vytknout, že po náročném a pečlivém analyzování poetiky básnického díla Aniely Kupiec zůstávají interpretace pouze na obecné, funkcionální rovině, bez dalšího literárněkritického ohledu.

Nicméně je třeba si uvědomit, že bez dobré znalosti západotěšínského nářečí je tato tvorba odkázána pouze na recipienty znalé příslušného nářečního kódu. I když jsme se na internetovém serveru Po naszymu (projekt je realizován za podpory Gymnázia Beskydy, Nadace Vodafone Česká republika, Třineckých železáren a Nakladatelství Academia) setkali s pokusy (je třeba říci: značně amatérskými) o překlad některých ukázek z básnické tvorby Kupiec do češtiny a angličtiny (sic!), je patrné, že překladem do jiného (spisovného národního) jazyka ztrácí takový text na estetické působivosti.

Dejme ještě slovo podporovateli talentu Aniely Kupiec a neúnavnému popularizátorovi její tvorby prof. Karolu Danielu Kadłubcovi, který o tvorbě nýdecké rodačky míní: „Wrażliwość na przeżycia, na duszę, na los człowieka i przyrodę tworzy humanistyczną jakość pisarstwa naszej autorki, a gdy dodamy do tego jeszcze język, którym o tym wszystkim opowiada, obojętnie, czy porusza się po ziemi, czy leci na skrzydłach, nie mamy cienia wątpliwości, że obcuje z prawdziwą, autentyczną literaturą. Jest ona bardzo szlachetna, choć nijak szlachecka, jak zresztą cała plebejska Ziemia Cieszyńska, która w niej doznała nobilitacji artystycznej przez rodzime słowo, które było, jest i będzie istotą jej jedyne w świecie oblicza“. (Kadłubiec, 2009, s. 13).

3. Próza

Na českém Těšínsku (Zaolziu) se od sebe výrazně liší dva subregiony, na jedné straně horská, beskydská část, kde se rozvíjel folklor výrazně venkovský, a na druhé straně průmyslová oblast Karviné, Stonavy, Suché a Orlové a jejich okolí, kde se kromě venkovského projevoval hornický folklor, sebraný a popsáný v knize folkloristy a etnografa K. D. Kadłubce *Gorniczy śmiech, Komizm ludowy pogranicza czesko-polskiego* (Wrocław 1995). Většina autorů psaných lidových vyprávění vedle originální literární tvorby sbírala a zpracovávala ústní lidovou slovesnost, ale často ji pak publikovala v umělecky upravené podobě. (Viz Rosner, 1995, s. 17 – 59, 106 – 112). Tato literární díla vycházející z těšínského folkloru již odpovídala na úrovni větné skladby (syntaxe) a kompozice beletristicky strukturovanému vyprávění na rozdíl od orálního vyprávění, které zachovává i ve svém písemném záznamu jeho ústní charakter.

Jak uvádí Janina Labocha, nářečí ve funkci uměleckého jazyka, které je zaznamenáno v psané lidové próze, obsahuje přinejmenším dvě vrstvy. První z nich je výsledkem využití jazykového a stylistického bohatství a charakteru vyprávění zaslechnutých z úst lidových vypravěčů (rovněž v rodině a okolí). (Labocha, 2016, s. 82). Tu můžeme charakterizovat jako folklorní vrstvu. Pokud jde o fakt, že gramotný vypravěč si mohl určitou fabuli přečíst v lokálních časopisech nebo kalendářích určených venkovskému lidu atp., jde podle našeho názoru o jiný proces, jež můžeme přirovnat paralelně k hudební folkloristice, kde vedle písně lidové rozlišujeme i pololidovou či zlidovělou. Ostatně tyto postupy pronikání uměleckých látek do folkloru například prostřednictvím knížek lidového čtení jsou v odborné literatuře již dobře popsány. Druhá vrstva je výsledkem individuálního tvůrčího přetvoření folklorního materiálu, orálních formulí a narativních struktur do uměleckého psaného textu, jenž je subjektivně vytvářen spisovatelem. Charakteristická je pro něj promyšlená kompozice a struktura textu určená k četbě. Nabízí se tak otázka jak pojmenovat jazykový materiál vyprávění napsaných v nářečí, jestli je budeme chápat jako uměleckou podobu dialektu, nebo hovořit o nářečí v estetické funkci, anebo uvést pro charakteristiku tohoto jevu termín stylizace. Michał Głowiński užívá pojem folkloristická stylizace, kdy objektem vztahu je lidová kultura, přičemž odkaz může mít vědomý nebo nevědomý charakter a může být výsledkem svobodného výběru nebo nutnosti. (Głowiński, 1973, s. 251).

Souhlasíme s Janinou Labochovou, že v případě psané lidové prózy z českého Těšínska (tzv. Zaolzia) lze hovořit o folkloristické stylizaci, která zahrnuje jak jazykově-stylistickou vrstvu, tak vrstvu tematickou a kompoziční. Folkloristická stylizace se týká hlavní vrstvy textu, na ni se nakládá vrstva subjektivní autorské tvorby, jejímž cílem je přizpůsobení kompozice, syntaktické a textové struktury požadavkům uměleckého textu. Tím se také liší umělecký text psaný v nářečí od běžného záznamu nářeční výpovědi. Uměleckost nebo také literárnost psaného nářečního vyprávění je vlastně dvojitá. Skládá se z výsledku přenesení orálního vzorce a individuální umělecké výpovědi jako výsledku tvůrčího úsilí autora. Je třeba dodat, že mezi schopností záznamu mluveného textu a tvůrčího výsledku existuje široká škála rozpětí, v níž se nacházejí více či méně povedená editorská či redakční zpracování a také lepší či horší tvůrčí výsledky v oblasti volby tématu, jeho uměleckého zpracování, zobrazení reprezentovaného světa ve fikčním světě díla, psychologie postav, dramatické výstavby textu, v neposlední řadě jazyka, stylu a samozřejmě jejich folklorní stylizace. Nářeční stylizace konkrétně v textech polských autorů z českého Těšínska je charakterizována archaizací slovní zásoby zejména v dialozích, ale u většiny spisovatelů také ve vyprávění, která se dnes neužívá, ale je srozumitelná většině polské společnosti z Těšínského Slezska starší generace a díky těmto textům může také přežívat.

Poměrně oblíbeným žánrem zdejší regionální literatury jsou povídky v nářečí, zejména humoristicky laděné (humoresky). Jedná se o regionalismus, který se rozvíjí na Těšínsku především v dílech Adama Wawrosze, Karola Piegzy, Józefa Ondrusze, rovněž zde můžeme zařadit některé soubory povídek Pawła Kubisze nebo Henryka Jasiczka stylizované na způsob lidového vyprávění. Připomeňme v této souvislosti Kubiszův *Zaszuwierzony świat* (Ostrava 1972) a Jasiczkovy *Humoreski beskidzkie* (Katovice 1960). V případě Aniely Kupiec nacházíme povídky laděné nejen komicky, ale i ve formě gavendy a vyprávění o dávných časech, ale i z doby, ve které autorka prožila dětství a jež se jí vryla hluboko a nesmazatelně do paměti. Humoreska nejvíce pracuje s humorem a naivitou. Vypravěč či hlavní postava často vlastním chováním zesměšňuje sama sebe. Otázkou však zůstává, do jaké míry je ono humorné počínání záměrné a do jaké míry se jedná o nevědomý komický efekt naivity. Satira je běžně spjatá s ironií, ale na rozdíl od ironie bývá satira společensky či politicky odůvodněná a v dnešním pojetí je vnímána jako umělecké dílo, které vzniklo jako reakce na nespravedlnost (např. lze říci, že v těšínských humoreskách se objevuje satira na ženy –

bývají vykreslovány hůře než muži – omezují je a často touží pouze po hmotném zabezpečení). Ironie pak bývá často používána jako nástroj samotné satiry.

V humoreskách Těšínského Slezska satira většinou funguje pouze jako doprovodný jev, např. v povídce *Przegrzeszone grziby* ze souboru Aniely Kupiec *Po naszymu pieszo i na skrzydłach* (Česky Těšín 2005). Ředitel železáren přijíždí na venkov za svým zaměstnancem, aby si nasbíral houby. Kočka houby okusí a zdá se, že se otráвила, rodina pojme podezření, že houby byly jedovaté a všichni si nechají v nemocnici vypumpovat žaludky. Nakonec se zjistí, že hříby byly v pořádku, protože rodina zaměstnance je taky jedla a kočka jenom vypadala mrtvá. Ve skutečnosti se jí narodila koťátka, což bylo důvodem jejich křečí a polehávání. Z druhého úhlu pohledu se však lze domnívat, že se lidé z vyšší společnosti otrávíli, protože se nevyznají v přírodě zdaleka tak dobře jako vesničané (může se tak jednat o jejich zesměšnění), čili do jisté míry lze toto dílo pojímat satiricky. Spíše než o satiru na městské, bohaté a přírodopisně nevzdělané lidi se v tomto případě jedná o situační komiku využívající inkongruenci, která je založena na nesouhře, konfliktu a kontrastu. (Mohelníková, 2015, s. 27). Autorem tohoto postoje ke komice je Immanuel Kant a jeho teorie je zároveň nejbližší dnešní definici komiky: „Komika (komické, směšné) vzniká jako výsledek srovnání dvou základních veličin: ideálního, očekávaného, pozitivně hodnoceného stavu, který je považován za žádoucí, a reálného stavu, který se může ideálu maximálně přiblížit, ale nenaplnuje ho.“ (Gejgušová, 2003, s. 3). Humor v povídce Kupiec plyne z prosté životní tragiky, čtenář danou pointu vnímá jako prostou ironii osudu, se kterou se může částečně ztotožnit. Tento druh komiky vzbuzuje pocit smutku, stejně jako velmi těžko definovatelný pocit směšnosti. (Mohelníková, 2015, s. 29).

Prvním významným knižním prozaickým dílem Aniely Kupiec je sbírka povídek *Połotane żywoyci* (Český Těšín 1997). Aniela Kupiec psala souběžně s poezií také prózu, využívala ji jako určité dovyslovení toho, co se nevešlo do básně nebo co nebylo možné vyjádřit lyrikou. Jak vzpomíná autorka: „Chyciłach się i tu i ówdzie napisałach wspomnienia – te opowiadania.“ (Zaolzie teraz, nestr.). V roce 1997 je vydáno čtrnáct nářečních povídek v knize *Połotane żywoyci*. K tomu autorka podotýká: „Te opowiadania to są wspomnienia moich starki, mamy... i wszystko to polega na prawdzie.“ (Zaolzie teraz, nestr.). Nejde o prózu vzpomínkovou či memoárovou nebo kroniku. Jak již konstatoval K. D. Kadłubiec, všechny povídky mají poutavý a živý příběh (narrativ), autorka nenudí, neupadá do přílišné detailnosti a různých odboček (to je právě častou vlastností vzpomínek), ale drží tok vyprávění v jedné jasné linii, díky čemuž se povídky čtou „jedním dechem“. (Kadłubiec, 1997, s. 91). Autorčin prozaický styl není popisný ani schematický, dílo je psáno v pěkně znějícím dialektu s mnohými a dnes již zapomenutými archaismy (např. *dudorzić*, *forarabajter*, *orocz* apod.). Náklad osmi set exemplářů knihy byl brzy rozprodán. V r. 2005 u příležitosti pětadesátin básničky byla vydána kniha *Po naszymu, Pieszo i na skrzydłach*, která je souhrnem celé dosavadní literární tvorby A. Kupiec. Soubor obsahuje jak básně (v části „Na skrzydłach“), tak i povídky (část „Pieszo“) z dřívějších publikací, doplněné několika novými texty (ve výběru K. D. Kadłubce). V roce 2009 se kniha dočkala druhého vydání.

Autorčin literární talent se promítl i do její prózy. Humoresky Aniely Kupiec se mohou pyšnit tím nejbarvitějším jazykovým projevem z těšínských humoristů. „Kaj żeś przistanył, kany była kupka ludzi, wszędzi sie politykowało, każdy był najmądrzejszy, jyny młodzi uśmiychali sie do świata, do siebie, do wszyckigo i do niczego.“ (Kupiec, 2005, s. 72). Citát pochází z povídky *Zły człowiek*, kde vypravěčka popisuje svoji cestu do Třince. Najednou ji začal zvat k sobě majitel vily. Vypravěčka je nadšená a chce vejít do dvora, když tu ji zastaví muž v montérkách, který se před majitelem vily vydává za jejího otce. Autorka se v té chvíli na muže zlobí, že jí překazil návštěvu v krásném domě. Povídka se však končí poděkováním a úctou za to, že ji tento člověk naučil chovat se zodpovědně: „Hej cudowny »Zły człowieku«, kany są twoi naśladowcy?“ (Kupiec, 2005, s. 72).

Je však na místě podotknout, že humor není u Kupiec tvořen jazykem, ale je výhradně situační. Mnohé z jejích povídek ovšem spjaté s komikou nejsou vůbec, což ji vzdáleně přibližuje k tvorbě Henryka Jasiczka, který však více pracoval s groteskou. (Martinek, 2010, s. 56 – 57). Smích vyvolává povídka *Nie poznawóm cie, Zuzanko*, jejíž děj se odehrává v Nýdku a hrdiny jsou dva muži, kteří se v podnapilém stavu vracejí domů z práce. Jejich neobvykle dlouhá cesta způsobená stavem opojení má groteskní naladění.

Z hlediska morálního ponaučení si Aniela Kupiec zvolila spíše „černo-bílou“ cestu. Její povídky jsou buďto humorné (*Wiesieli, wiesieli*), anebo s komikou naopak nepracují vůbec (*Już nigdy Mikołajym*). V těch autorčiných povídkách, které mají humoristicky charakter, je často patrná satira, například propast mezi vyšší a nižší společností ve zmíněné povídce *Przegrzeszone grziby* či venkovem a městem. Jde o propast mezi vyšší a nižší společností v povídce *Przegrzeszone grziby* či venkovem a městem. V humoresce *Niedowarżono kawa* musí vnučka Marynka zajít pro faráře, protože se zdá, že babička brzy umře. Rodina přemýšlí, čím by faráře pohostila a rozhodne se, že ideální by byla káva. Vnučka musí pro kávu z Čantoryje až do vzdálené Bystřice, kde zakoupí půl kila kávových zrn. Hned po příchodu domů ji začnou s maminkou vařit. Když farář dorazí, vnučka s maminkou kávu precedí, černou tekutinu vylíjí na pole a do misky mu odsypou uvařená zrna. Vždyť nikdy dříve kávu neviděly, protože na horách se pije pramenitá voda a mléko. Farář nechce rodinu urazit, proto řekne, že už se bude brzy stmívat a že by poprosil kávu zabalit do sáčku na cestu.

Aniela Kupiec se zaměřuje na komičnost všedních situací, podobně jako próza Adama Wawrosze. Aniela Kupiec vesměs na začátku a na konci každé povídky používá určitý druh rámování, který děj uvozuje nebo v opačném případě zakončuje. Povšimněme si ještě některých charakteristických motivů těchto próz. Některé z povídek Kupiec ovšem postrádají humoristicky ráz a spíše pojednávají o těžkých životních osudech, např. motiv stárí má zde nádech tragiky. Motiv osamocené stárí se objevuje i zde. V povídce *Okaryna* se starší muž vyléčí tím, když najde nepostradatelnou součást svého života – starou okarínu, se kterou pase ovce. V souvislosti s touto povídkou uvádí K. D. Kadłubiec ve svém doslovu k souboru *Połotane żywobyci*, že jde o laskavost a dobrotu venkovského lidu, o schopnost vzájemně si pomáhat: „Wielkość boskiego talentu nydeckiego Janka Muzykanta, czyli Jury Młynka, polegała właśnie na jego symbiozie z otaczającym go światem. Jego wrażliwa dusza wchłaniała szmery, szумы i odgłosy ziemi, na której wyrósł, żył i umarł. Kupcowa wie o tym doskonale, sama jest bowiem taka. Dlatego umie wypowiedzieć, co jest na pozór nie do wypowiedzenia.“ (Kadłubiec, 1997, s. 90). S tímto názorem souvisí motiv víry prostého lidu. Ve zmíněné povídce *Okaryna* slyšíme zvonění bystrického kostela. Cesta na mši se stává pro vypravěčku příležitostí k zamyšlení, která se přerodila v okamžik smíření se s přírodou, lidmi a Bohem doprovázeném hrou na okarínu: „Ludzie, co szli do kościoła, usmiychali sie »pod fusym«, i poglądali na turysty, co siedzie na kamyniu i posłócho, ale szli dali, bo na kościele już zwóniło. Po chodniku jeszcze rządzyli, że okarína w rękach Jury Młynka zamiynio sie isto w jakisi inszy instrumynt, że przeca na takim glinianym oszczyppku by nie szło tak pieknie zapiskać.“ (Kupiec, 2009, s. 97). Religiózní motivy jsou pak provázány s motivy slezských lidových zvyků, zejména v období Vánoc a Velikonoc. V povídce *Pan Żebro* je zobrazen lidový zvyk přijmout ke stolu na Vánoce žebračka, pěkně jsou zde vykresleny tradice, například pokrytí a vybavení besedního stolu: „Stól nakryty biołym serwetym, świyczka na stole, książki nabożne, chłyb, opłatki, talyrzy (o jeden więcyj jako je osób).“ (Kupiec, 2009, s. 51). V povídkách jsou připomenuty ještě další zvyky, například spojené s pokřtěním dítěte apod.

S pokročilejším věkem často přichází zmoudření. V povídce *Jabko* se starší muž jménem Krop začne věnovat synovi souseda, jenž mu původně ukradl jablka ze zahrady. Krop si na jabloni velice zakládá, protože ji sadil společně s malým vnučkem, který se mu už nikdy nevrátil z výletu do Bratislavy. Malého zloděje se před sousedy zastane a prohlásí, že

mu jablka sám daroval. Hoch byl doma často bit a ztratil tak důvěru v lidi. Starý soused se kluka ujme a učí ho dobrému chování. Za nějaký čas rodiče vyšlou svého syna studovat do dalekého města. Mladík se vrátí až na pohřeb svého zastávce, na jehož rakev symbolicky místo hlíny hodí jablko a řekne, že se vrátil, aby splatil svůj dluh. (Kupiec, 2009, s. 84 – 91).

Naopak motiv lásky mladých lidí je představen s nadhledem, na rozsáhlé popisy pocitů zamilovaných postav v humoristických dílech nebývá místo – vedlo by to nejen k narušení základního schématu humoresky, kde postavy nebývají hluboce vykresleny, jelikož důležitý je rychlý spád děje, ale také z toho důvodu, že by humoreska tímto ztratila svoji tragikomičnost. Tragédie lásky většinou spočívá v ději, jako například v povídce *Wiesieli, wiesieli*, kde dívka, která byla opuštěna u oltáře, následně muži tuto zradu oplátí. Jiným druhem lásky je cit mezi matkou a dětmi. Kupiec nám v povídce *Mama je dycki mama* připomněla klíčový moment románu Williama Styrona *Sophiina volba*. V povídce Kupiec se chudobná matka z horalské vesnice rozhoduje, jestli má jedno ze svých dětí prodat zámožnému, leč bezdětnému páru z Těšína. Nakonec se rozhodne správně – ponechá si je všechny (v souladu s tautologicky formulovaným titulem povídky – máma je vždy máma). (Kupiec, 2009, s. 30 – 35). Máme co do činění s archetypálním vzorcem, který je matkám antropologicky společný (samozřejmě konkrétní stylizace motivů je u obou autorů neporovnatelná).

Aniela Kupiec je patrně dosud jedinou ženskou představitelkou humoristické prózy na Těšínsku. „Autorčina citlivá a distingovaná komika je zaobalená v příběhu, jenž je spjat s láskou k místní krajině a k prostému člověku (v tom nejlepším slova smyslu), který ji obývá.“ (Mohelníková, 2015, s. 45).

Opusťme nyní problematiku humoru v prozaickém díle Kupiec a podívejme se blíže na prostředky stylizace a archaizace, spolu s tím na charakter vyprávění (narace) a přivolávání vzpomínek v jejích povídkách.

Jak již bylo naznačeno, prozaická díla Kupiec okouzlují zároveň dokonalostí jazykové stránky i dobře promyšlenou kompozicí, často zajímavým obsahem, v němž se ukrývá hlavní myšlenka díla. Dodejme, že po stránce jazykové byla její tvorba, zejména co se týče stylistických prostředků, stylizace a uměleckého stylu, již podrobně analyzována ve zmíněné publikaci Marioly Krawczykovej *Figuratywność poezji Anieli Kupiec*. Jedna z kapitol této knihy je věnována také charakteristice povídek, jejichž hrdinové a dialogy svědčí o spisovatelčině schopnosti uvádět do díla psychologickou charakteristiku postav (příkladem může být povídka *Jagody*, v níž autorka velmi dobře popisuje pocity děvčátka ztraceného v lese při sběru lesních jahod) a o talentu dosahování individualizace jazyka, která je nejlépe vidět v dialozích provázejících popis a vyprávění. Ostatně K. D. Kadłubiec v úvodu do souboru *Po naszymu pieszo i na skrzydlach* napsal: „(...) poezja i proza mają swoje prawa nie tylko artystyczne, ale i tematyczne, stąd i symboliczna wymowa tytułu książki. Proza idzie pieszo, stąpa po ziemi i widzi to, czego nie sposob dostrzec, szybując na podniebnych wysokościach. Opowiadania Kupcowej są właśnie z tej przyczyny dokumentem życia, doświadczeń, przemyśleń. Korzeniami tkwią w całym wielkim systemie cieszyńskiej tradycji, obejmującym zachowania, obrzędowość, etykę, religię, sposob bycia, wyznawania wartości, wśród których chyba najbardziej fundamentalny jawi się kult pracy, jednoczący wnuków z rodzicami i starzykami i całe społeczności wioskowe (...) Dialogi zasługują w pisarstwie Kupcowej na szczególną uwagę (podobnie jak niebywała łatwość prowadzenia narracji, szybko bez wytchnienia zmierzająca do finału). (Kadłubiec, 2009, s. 13).

Jazyk těchto povídek, tedy středotěšínské nářečí, je někdy doplněn o lexémy vypůjčené z literárního jazyka, ale to se týká hlavně situací, ve kterých nářečí neobsahuje odpovídající slovní zásobu. Najdeme zde i archaismy, ba i profesionalismy (*feszter, werk*), které dnes už v dnešní komunikační situaci v regionu uslyšíme málokdy nebo vůbec (*żgol, bożatko, ciurlikać, brnieć, putna*).

Každá z dvaceti povídek obsažených v souboru *Po naszymu pieszo i na skrzydłach* obsahuje titul, přičemž si můžeme povšimnout, že způsob, jakým je vytvářen, vyplývá z několika odlišných strategií. Existují tituly obecně předvídací téma povídky (*O jednej Wiliji i starym zwyczajju; Podarzone krzciny; Wiesieli, wiesieli*), ale jsou tu rovněž takové, které se užívají v záznamech ústní lidové slovesnosti a jež spočívají na citování nějaké věty (příslloví, výroku, průpovídky), které je užito v závěrečné (řidčeji střední) části textu (např. *I nima tego złego, coby na dobre nie wyszło; Mama je dycki mama; Już nigdy Mikołajym; Jakosi sprawiedliwość musi być*). Jsou zde i tituly spojené s postavami vystupujícími v povídce (*Zły człowiek; Pan Żebro*) a také takové, které poněkud tajemným způsobem signalizují obsah díla (*Pustelnia czy świat; Cud?; Przegrzeszone grziby*). (Labocha, 2016, s. 86).

Z hlediska stavby textu na sebe obracejí pozornost úvodní partie povídek, které začínají buď od dialogu (*Jagody; Pustelnia czy świat*), anebo od silně „zkondenzované narace“ (Wilkoń, 2002, s. 14 – 15), která působí v textu jako popis situace, po kterém nastupuje již sekvenční narace čili chronologický postup událostí (*Mama je dycki mama; Jakosi sprawiedliwość musi być*). Vyskytují se zde také povídky v první osobě jednotného čísla, které začínají monologem hrdiny a teprve pak následuje sekvenční narace (*I ni ma tego złego, coby na dobre nie wyszło*). Začátek povídky někdy obsahuje popis přírody (*Nadzwyczajny wieczor*) nebo charakteristiku postav (*Wiesieli, wiesieli*). (Labocha, 2016, s. 86).

Tato charakteristika povídek Aniely Kupiec ukazuje, že si prozaická tvorba spisovatelky zaslouhuje hlubší textologickou analýzu, zejména z úhlu pohledu vypravěčského umění. V jejích textech je vyprávění reprezentováno různorodostí struktur a forem – od krátkých narativních výpovědí přes chronologicky sestavená, více či méně dynamická paratactická souvětí vyjadřující následnost událostí, až po silně zkondenzované struktury z pomezí narace a popisu, které shrnují delší dobu událostí. Spisovatelka dosahuje mistrovství v komentářích k dialogům, které stručně a zároveň obrazně vyjadřují a nazývají ilokuční vrstvu dialogu – tu jinak psaný text neobsahuje, neboť je v mluvené výpovědi sdělována s pomocí přízvuku, intonace nebo barvy hlasu spolu s prvky neverbální komunikace, které ji provázejí. (Labocha, 2016, s. 87). Můžeme to demonstrovat na několika příkladech: „Ale nie plec ni – powiadają mama, zagonioni w robocie“; „Jo je wasz Rudolf – wyszeptoł ledwo dosłyszalnym głosym“; „Chcymy, chcymy! – odpowiadają radośnie jedyn przez drugigo.“ (Labocha, 2016, s. 87).

V povídkách Aniely Kupiec převažuje vyprávění v třetí osobě (er-forma), která autorce umožňuje, aby se skryla za zobrazovaným světem. Události jsou hodnoceny z pohledu postav nejen s pomocí slov, které vyslovují v dialogích, ale také pomocí přesunu perspektivy a těžiště vyprávění na hrdinu díla. Díky tomu je dosahováno psychologické hloubky postav a jejich silnější individualizace. (Labocha, 2016, s. 87). Pozornost si zaslouhuje rovněž vyhýbání se autorským komentářům a všech metatextovým vysvětlením a objasněním (Labocha, 1990, s. 105 – 118), které jsou typické pro mluvené vyprávění lidových vypravěčů, jež je zaměřeno na fyzickou přítomnost posluchače a interaktivní působení pomocí jazykových prostředků s impresivní funkcí. (Labocha, 2003, s. 87 – 93).

S ohledem na současný a do jisté míry módní feministický nebo také genderový diskurs zbývá ještě pojednat o rolích muže a ženy v povídkách Kupiec. Svět jejích povídek odráží archetypální dělbů práce, kdy žena se stará o domácnost, dobytek, muž pracuje buď na poli, nebo s ohledem na možnost lepších výdělků často v huti (*na werku*), kam odchází ráno a vrací se večer. Žena má spoustu práce, ale nenaříká. „Krowy trzeba wygnac, kole gospodarki cosi poobrzadać, a potym, dyć jutro muszę na torg zaniysć pore wajec, aji masło, co jeszcz ni ma zrobióne. Dzisiaj beje trzeba wszystko na jutro poznoszac do chływa, wszystko przigotować, a rano o trzecij wyńsć z domu, coby aspoń na szóstą przisć na torg do Cieszyna.“ (Kupiec, 2009, s. 17). Odrodilectví venkovských dívek a žen, které odešly za lepším do města, například na službu, a vracejí se o svátcích na návštěvu domů již s cizími a na venkově

nepřirozenými zvyky, se nesetkává u autorky se sympatiemi, jako v povídce *Niedowarzóno kawa*. „Ale jak już tatulek umrzili, nic Jewki dóma nie udzierzało. Poszła na stórze do Cieszyna i tam sie zrobiła jakosi inakszo. Jak była na Gody dóma, to sie ji wszycko nie zdało, nie wónioł ji las, chwoliła jyny jakisi cudaczne parfóny, wysmiała sie z nolepy, z naszego pieca i tak dali. Mamulka se po cichutku w kącie popłakali (...) Tam, bliziutko wyrchu Czantoryje, je twardy żywot, ale taki jakisi czysty.“ (Kupiec, 2009, s. 22–23). V těch dobách si byli žena a muž „rovni“, měli jenom jiné povinnosti doma a v domácnosti, ale to nikomu tehdy nepřekáželo. Stav věcí byl přirozený, určený přírodou.

Shrneme-li na závěr našeho příspěvku věnovaného lidové spisovatelce Aniele Kupiec výše řečené, pak můžeme se značným zadostiučiněním konstatovat, že z hlediska stylizačních a archaizačních prostředků, způsobu vytváření vyprávění a evokování vzpomínek je nýdecká rodačka skutečnou mistryní v oblasti používání nářečí v umělecké funkci.

Literatura:

- BOGOCZOVA, I. (1998): *Świadomość i kompetencja językowa najmłodszej generacji Polaków na Zaolziu*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- FILÍPEK, A. – KUPIEC, A. – MILERSKA, E. (1981): *Korzenie*. Ostrava: Profil.
- GEJGUŠOVÁ, I. (2003): *Úvod ke studiu literární komiky*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- GŁOWIŃSKI, M. (1973): O stylizacji, in *Stylistyka polska, Wybór tekstów*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 249–263.
- KADŁUBIEC, K. D. (1988): O ziemi życiu i poezji Anieli Kupcowej. In: Aniela Kupcowa, *Malinowy świat*. Ostrava: Profil, s. 90–15.
- KADŁUBIEC, K. D. (1995): *Górnicy śmiech, Komizm ludowy pogranicza czesko-polskiego*. Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- KADŁUBIEC, K. D. (1997): Rodowód – życie – praca. O ważności własnej, choć maléj ojczyzny. In: A. Kupiec, *Połotane żywobyci*. Czeski Cieszyn: Kongres Polaków w RC, s. 86–92.
- KADŁUBIEC, K. D. (2009): O poetyckim świecie Anieli Kupcowej i o tym, jak go tworzy. In: Aniela Kupiec, *Po naszymu pieszo i na skrzydłach*. Czeski Cieszyn: Kongres Polaków w RC, s. 7–13.
- KRAKOWCZYK, M. (2009): *Figuratywność poezji Anieli Kupiec*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta.
- KUPIEC, A. (1988): *Malinowy świat*. Ostrava: Profil.
- KUPIEC, A. (1997): *Połotane żywobyci*. Czeski Cieszyn: Kongres Polaków w RC.
- KUPIEC, A. (2009): *Po naszymu pieszo i na skrzydłach*. Czeski Cieszyn: Kongres Polaków w RC.
- LABOCHA, J. (1990): *Opowiadania ludowe ze Śląska Cieszyńskiego w Czechosłowacji w świetle pragmatolingwistyki tekstu*. Rozprawy Habilitacyjne nr 195. Krakow: Uniwersytet Jagielloński.
- LABOCHA, J. (2003): Właściwości językowo-stylistyczne narracji ludowej. In: *Kultura wsi podkarpackiej*. Krakow: Universitas, s. 87–93.
- LABOCHA, J. (2016): Zaolziańska twórczość gwarowa. In: *Socjolingwistyka*, roč. XXX, s. 81–88.
- MARTINEK, L. (2006): Wilhelm Przeczek jako dramatik. In: *Homo ludens v literatuře*. Opava: Ústav bohemistiky a knihovnictví FPF SU v Opavě, s. 352–366.
- MARTINEK, L. (2010): Humor w twórczości Henryka Jasiczka, *Zwrot*, č. 2, s. 56–57.
- MOHELNÍKOVÁ, T. (2015): *Humoristická próza na území Těšínského Slezska psaná v těšínském nářečí v období druhé poloviny 20. století*. Bakalářská diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova.
- ROSNER, E. (1995): *Literatura polska z czeskiego Śląska*. Cieszyn: UŚ, Filia w Cieszynie.
- RUDNIK, Cz. (2006): Aniela Kupiec: Po naszymu. In: *Zwrot*, č. 4, s. 58.
- SIKORA, W. (1992): *Pisarze Zaolzia*. Czeski Cieszyn: Wydawnictwo Olza przy Radzie Polaków w RC.
- STANIECZEK, P. (2008): Aniela Kupiec o swoim nydeckim świecie. In: *Kalendarz Golezowski*. Golezów: Gmina Golezów, s. 184–187.
- WILKOŃ, A. (2002): *Spójność i struktura tekstu. Wstęp do lingwistyki tekstu*. Kraków: Universitas.

Elektronické zdroje:

Harcer, 17. 12. 2011.

[<https://cs.wikipedia.org/wiki/Harcer>]

Zaolzie teraz, Na początek Aniela Kupiec, 17. 12. 2011.

[<http://wiadomosci.ox.pl/wiadomosc,18444,na-poczatek-aniela-kupiec.html>]

Summary

Aniela Kupiec – Writer's writing in the Cieszyn dialect

The article discusses the writer's writing in the Cieszyn dialect, Aniela Kupiec (b. 1920 in the Czech village of Nýdek of Czech Cieszyn Silesia). The writer was devoted to writing prose (short stories humorous tuned), and poetry (especially poetry with the theme of nature and rural life). The author comes from studies of Polish folklorists who are engaged in their research of Cieszyn Silesia and Cieszyn dialect. The author analyzes the poems and prose of Aniela Kupiec. It points out that in terms of stylistic means, the method of creating stories and evocation of memories, Aniela Kupiec is a true master in the use of dialect in artistic function.